

NIČENÍ OBKLÍČENÉHO NEPŘÍTELE MOTOSTŘELECKOU DIVIZÍ

Polní řád Vševojsk-1-1 v hlavě 12 uvádí zásady boje v obklíčení a pro vyjití z obklíčení. V článcích 255, 259, 273, 341 a 346 jen velmi rámcově formuluje zásady bojové činnosti svazků a útvarů při této formě bojové činnosti. Ve druhé světové válce obklíčení a ničení obklíčeného nepřítele zejména v operačním rámci bylo jedním z nejefektivnějších manévrů. V současných podmínkách hlavním prostředkem ničení nepřítele jsou palebné údery, zejména jaderné. Změnil se i charakter a formy bojové činnosti včetně obklíčování. Dynamická a různorodá bojová činnost vytváří v řadě případů příznivé podmínky pro obklíčování a ničení obklíčeného nepřítele, avšak realizace bude jiná než v minulosti.

V článku chci rozebrat problematiku obklíčení a ničení menších taktických uskupení nepřítele jak za podmínek oboustranného použití zbraní hromadného ničení, tak i ve variantě, kdy bojová činnost bude vedena konvenčními prostředky.

Podmínky pro obklíčení a ničení nepřítele

Především rozlišujeme, na jakém stupni k obklíčení dochází, zda v operačním rámci nebo na taktickém stupni, protože to ovlivňuje formy bojové činnosti divize.

V operačním rámci nejčastěji může dojít k obklíčení nepřátelských uskupení v průběhu útočné operace, která je vedena na několika sbíhavých směrech s cílem rozdělit operační sestavu nepřítele, proniknout do hloubky jeho sestavy a údery do boků a týlu ničit bránící se uskupení při současném rozvíjení útočné operace hlavními silami dále do hloubky a odříznutí ústupových cest obklíčeného uskupení. K této variantě může dojít jednak v důsledku vlastní rozhodné činnosti, kdy nepřátelské části zůstanou v našem týlu, nebo v jiném

případě v důsledku úporné obrany nepřítele bránícího důležité prostory jako např. předmostí, horské přechody apod. se tyto části dostanou do obklíčení. Zdánlivě je tato varianta obdobná obklíčovacími operacím druhé světové války, ovšem změnil se časový a prostorový rozmach, formy ničení nepřítele a konečně i cíle. Ve druhé světové válce tento manévř byl jednou z hlavních forem ničení nepřítele, byla k tomu potřeba převaha sil a prostředků a ničení probíhalo v poměrně delších časových lhůtách. V současných podmínkách, kdy hlavním prostředkem ničení jsou jaderné údery, bojová činnost směřující k obklíčení probíhá na větším prostoru, je dynamičtější, vnější i vnitřní obklíčovací kruh nebude zpravidla pevně uzavřen, obklíčování obvykle nebude probíhat na směru hlavního úsilí útočících vojsk. V minulosti obklíčené uskupení nepřítele nebylo od počátku celé pod palbou, v současných podmínkách je charakteristické palebné ničení obklíčovaného uskupení současně s manévrem na přetnutí jeho možných cest odchodu.

V jiném případě může dojít k obklíčení nepřítele v průběhu vlastní obranné operace.

V operačním rámci motostřelecká divize se bude podílet na obklíčování a ničení obklíčeného nepřítele převážně útočnými formami boje, nebo na poutacích směrech obrannými formami, které se od obvyklého útoku nebo ochrany budou lišit především součinnostními opatřeními se sousedními a vstřícně spolupůsobícími svazky, případně může zabraňovat útočnou nebo ochrannou činností na vnější frontě zásahu přicházejících záloh ve prospěch obklíčeného uskupení.

Soudobý charakter bojové činnosti však vytváří podmínky i k poměrně častějšímu výskytu možností obklíčování v taktickém měřítku.

Bude-li divize útočit na směru hlavního úderu armády s využitím účinku jaderných úderů, nebudou se její hlavní síly zavazovat do boje k ničení menších skupin, které zůstaly na jejích bocích nebo v týlu. Toto může být obsahem úkolu druhosledových divizí nebo záloh armády, zejména jestliže nepřátelské uskupení, které zůstalo v týlu útočících vojsk, ohrožuje manévř druhých sledů a týlu. Divize prvního sledu může v útočném boji obklíčovat a ničit obklíčeného nepřítele zpravidla za zvláštních podmínek, např. za boje bez jaderných zbraní, když usilujeme o ovládnutí důležitých objektů, které nepřítel úporně brání, jako např. horské přechody a průsmyky, přepraviště přes vodní toky apod., nebo při útoku divize na vedlejším směru, popř. při pronásledování za boje v operační hloubce nepřátelské obrany, kdy usilujeme o rozdělení ustupujícího nepřítele a jeho ničení po částech.

V obranném boji divize za příznivých podmínek, jako např. v případě zdržení nepřátelských záloh a jejich oddělení od prvního sledu útočícího nepřítele, který byl zastaven, může proběhnout divizní protizteč s cílem obklíčit a posléze zničit nepřítele, který se vklíní do obranného pásma divize. Typická je tato varianta v rámci přikrytí státní hranice.

Rovněž obklíčování a ničení nepřátelských výsadků ve všech druzích boje převážně druhými sledy a zálohami je pak typickou bojovou činností na taktickém stupni v soudobých podmínkách. Uvedené úkoly bude zpravidla plnit motostřelecká divize, tanková jen výjimečně.

Na taktickém stupni obklíčování a ničení obklíčeného nepřítele bude probíhat zejména ve variantě bojové činnosti bez jaderných zbraní. Bude se vyznačovat tím, že hlavní náplní bojové činnosti se stane kombinace manévru palby a pohybu, v důsledku omezených možností palebných prostředků ničení ne-

přítele by vyžadovalo více času a prostředků, zejména střeliva, ničení by probíhalo postupně, nižším tempem a za častějšího přeskupování.

Jak vidíme, podmínky pro obklíčení a ničení obklíčeného nepřítele se mohou vyskytnout daleko častěji, než kdykoliv předtím. Přesto nebude tato forma boje vždy použita. Jestliže při obklíčování v operačním rámci ničíme nepřítele především jadernými údery, pak pro obklíčování na taktickém stupni je typický spíše omezený počet jaderných úderů. O obklíčování a ničení obklíčeného nepřítele se snažíme tehdy, jestliže z hlediska celkové situace je to účelné, jestliže nepřítele nemůžeme zničit jinými prostředky, především jadernými údery. Obklíčení i v soudobých podmínkách vyžaduje zpravidla značné síly, které po určitou, byť relativně omezenou dobu nemůžeme použít jinde, zejména k rozvíjení útoku do hloubky nepřátelské sestavy na směru hlavního úderu. Kromě toho nepřítel má v některých případech možnost čelit našemu manévru na obklíčení ve větším rozsahu než v minulosti (raketovými prostředky, letectvem apod.). Přes tyto nevýhody v některých případech (zejména při boji bez jaderných zbraní, na vedlejších směrech i za jiných podmínek) je obklíčování a ničení obklíčeného nepřítele účelnou, po případě nezbytnou formou bojové činnosti.

Opatření, kterými vytváříme předpoklady k úspěšnému ničení obklíčeného nepřítele

Z hlediska časového průběhu v historickém vývoji pozorujeme dvě etapy plnění tohoto úkolu, tj. obklíčování a dále ničení obklíčeného nepřítele. Takto probíhala většina operací ve druhé světové válce, ale můžeme pozorovat snahu o stále zkracování doby mezi uzavřením obklíčení a ničením obklíčeného uskupení. Jestliže např. u Stalingradu byly tyto etapy výrazně odděleny poměrně delším časovým údobím, pak v obklíčovacích operacích posledního období války byla zřetelně snaha o splynutí obou těchto etap.

V současných podmínkách je důležitá snaha o udržení iniciativy, neponechat čas nepříteli na přípravu protiopatření, tj. buď upevnění obrany, nebo přivedení záloh, možnost palebných úderů na obklíčovací kruh apod. To vyžaduje současně obklíčovat i ničit obklíčované uskupení. Manévr k obklíčení, to znamená přetnutí směrů odchodu protivníka, je nutné vést rychle, s využitím výsadek, předsunutých odřadů, tankových útvarů a jednotek. Současně je nutné vést vstřícné, sbíhavé údery k rozdělení nepřátelského uskupení na části a ničení po částech a postupně stále více omezovat volnost manévru nepřítele v obklíčení. Souběžně se snažíme o palebné ničení nepřítele, především jeho jaderných prostředků, přisouvaných záloh vně obklíčení, soustředění tankových jednotek a uskupení uvnitř obklíčení a blokování nepřítele ze vzduchu.

Rozhodující význam pro dosažení úspěchu má jednotný a pevný systém vedení všem vojskům, která se účastní ničení obklíčeného nepřítele, organizace a udržování nepřetržité součinnosti se sousedy i uvnitř vlastní bojové sestavy a všestranné zabezpečení bojové činnosti. Z tohoto důvodu mohou být i některé součásti sousedních svazků podřízeny dočasně veliteli divize, který plní ničení obklíčeného nepřítele, jako hlavní úkol, v jiném případě může velet vojskům představitel armády některého velitelského stanoviště divize.

Samostatnou problematikou je vyčlenění sil a prostředků k ničení obklíčeného nepřítele. Toto závisí na řadě faktorů, zejména na množství jaderných úderů, které má divize k dispozici, na množství dalších posilových prostředků,

jako dělostřelectva apod., na síle a bojeschopnosti obklíčeného uskupení nepřítele, na charakteru terénu, v němž ničení probíhá, a na dalších vlivech (prostředky armády působící ve prospěch divize, radiální situace, jak celkový ráz činnosti v operačním rámci ovlivní průběh ničení, je-li nutné vytvářet vnější frontu apod.). Vyčleněním prostředků je dán poměr sil, tempo a tedy i doba potřebná na likvidaci nepřítele. Za výhodných podmínek, zejména máme-li k dispozici jaderné prostředky, můžeme ničit obklíčené uskupení za menší převahy, ale při uplatnění zásady soustředění sil na rozhodujícím směru, tedy na směrech roztínavých vstřícných úderů. Zde počítáme poměr sil obdobně jako pro útok (průlom), tedy nejméně dvojnásobnou a větší převahu v ukazatelích poměru sil. Ostatní směry kryjeme slabšími silami a kalkulujeme poměr sil jako ve spěšně zaujaté obraně na vedlejší směr. Bez použití jaderných prostředků je však nutné počítat s větší převahou sil. Tato varianta bude na taktickém stupni častá. Orientačně můžeme uvažovat, že divize je schopna obklíčovat a ničit nepřítele v síle do dvou brigád za použití jaderných zbraní, nemáme-li k dispozici jaderné údery do jedné brigády včetně části divizních prostředků. Doba potřebná na likvidaci takového uskupení v závislosti na všech faktorech situace, včetně bojeschopnosti vlastní i nepřítele, terénu, povětrnostních podmínkách a podobně, se může pohybovat kolem 12ti hodin až jednoho dne, za nepříznivých podmínek i více.

Z hlediska úkolů průzkumu klademe důraz na zjištění jaderných prostředků, uskupení nepřítele, zejména rozmístění jeho záloh, vyhodnocení časových a prostorových možností jejich zásahu. Průzkumným orgánům pluků dáme s předstihem úkol vést průzkum v prostorech, kde předpokládáme obklíčení nepřítele a zabezpečíme centralizované řízení průzkumu uvnitř obklíčovacího kruhu. Větší část divizních prostředků zpravidla působí vně obklíčení do hloubky nepřátelské sestavy, uvnitř obklíčení převážně působí průzkum pluků.

Vzhledem k tomu, že nebude zpravidla vytvořena pevná vnější fronta je nutné položit důraz na zajištění boků a týlu sestavy divize, dále mít ve stálé pohotovosti opatření OPZHN a prostředky PVO bránit sestavu divize především na hlavním roztínavém směru s důrazem na palebné prostředky a místa velení. Ženíjný zabezpečení plní pak dva základní úkoly — předně k zabezpečení vlastního manévru na směru roztínavých úderů (odřad zabezpečení pohybu, ženíjný záloha, skupiny zneškodnění jaderných min) a dále na ostatních směrech zátarasy omezuje manévrování nepřítele (pohyblivý odřad zatarasovací, ženíjný záloha). K zabránění pokusům nepřítele o vyjití z obklíčení silami zevnitř nebo zvenčí je připraven manévr ženíjnými a chemickými zátarasy, palebné a letecké údery, úkoly tankových útvarů a jednotek k proniknutí na cesty k odchodu nepřítele, použití taktických výsadek, aktivní činnost a úkoly vojsk na poutacích směrech, činnost vojsk na vnější frontě bránící zásahu nepřátelských záloh ve prospěch obklíčeného uskupení. V některých případech se divize může podílet částí sil na plnění tohoto úkolu, jindy toto může plnit další svazek.

Náplň rozhodnutí velitele divize k ničení obklíčeného nepřítele

Velitel armády při stanovení úkolu divizi pro obklíčení a ničení nepřítele určuje:

- objekty, které má zničit jadernými údery
- směr činnosti divize

- uskupení nepřítelů, které má za úkol zničit
- prostor, který má divize ovládnout a rozhraní
- způsob využití účinků úderů raketového vojska a letectva nadřazených stupňů velení
- způsob využití účinků úderů jaderných zbraní a součinnostní signály pozemního vojska a letectva (viz Oper-1-1 čl. 146)

Velitel divize obdrží tento úkol bojového nařízení a to zpravidla při plnění dřívějšího úkolu, nejčastěji za útoku. Rozhodovací proces má obdobnou náplň jako při vedení boje, tzn., že probíhá pod tlakem času, kdy na základě ujasnění úkolu velitel divize seznámí štáb s idejí zámyslu a po vyslechnutí stručných návrhů odborných náčelníků, svých zástupců a náčelníka štábu formuluje rozhodnutí, které obsahuje:

- zámysl obklíčení a ničení nepřítelů (jakými prostředky a silami, v jakém prostoru vytvořit podmínky pro obklíčení, způsob manévru jednotlivými prvky sestavy divize, např. předsunutým odřadem, taktickým vzdušným výsadem apod., k rozdělení obklíčeného uskupení na části. Dále jakými silami a prostředky a jakým manévrem dokončit ničení obklíčeného nepřítelů, lhůty, sestava, palebné údery, směr hlavního úderu). Hlavní myšlenka zámyslu musí vyjadřovat izolaci nepřátelského uskupení, palebné údery a směry hlavního úsilí k rozdělení nepřátelského uskupení;

- úkoly útvarů a druhů vojsk (směry útoku nebo poutací čáry, jakého nepřítel a v jakém prostoru obklíčit a zničit, rozhraní, prostor, který ovládnout a do kdy, způsob podpory divizními prostředky. V první etapě jsou formulovány úkoly k obklíčení nepřítelů, v další části úkoly k dalšímu útoku na rozdělení a ničení nepřítelů po částech. Úkoly dělostřelectva a druhů vojsk: uskupení a způsob činnosti obdobně jako v útoku);

- součinnostní opatření (přeskupení a lhůty plnění, činnost vojsk v dotyku za přeskupování, časové a prostorové sladění paleb dělostřelectva, úderu letectva s údery vojsk útočících z různých směrů, rozhraní paleb, signály, čáry setkání, bezpečnostní čáry, spojení);

- organizace velení (manévr místy velení na rozhodujícím směru činnosti s cílem stále sledovat bojovou činnost útvarů divize, trvale informovat o situaci vlastní i nepřítelů a mít jednotné velení všem vojskům, která se účastní likvidace nepřátelského uskupení).

Na základě tohoto rozhodnutí štáb divize zpracovává bojová nařízení, která doručuje podřízeným útvarům. Již v průběhu tvorby rozhodnutí po ujasnění úkolu útvarům doručuje štáb divize předběžná nařízení orientací je na nový úkol.

Organizace součinnosti

Součinnost organizuje divize v hrubých rysech na celý den boje předem a upřesňuje ji podle vývoje situace. Upřesňování řídí velitel divize na velitelském stanovišti a za přítomnosti odborných náčelníků a to obvyklou formou: k jednotlivým součinnostním údobím zpravodajský náčelník přednese možné varianty činnosti nepřítelů (ne více jak dvě až tři), velitel divize formuluje svůj zámysl ke každé variantě, náčelník operačního oddělení navrhne způsob manévru jednotlivými pluky, odborní náčelníci přednesou způsob zabezpečení manévru podle zámyslu velitele divize svými druhy vojsk. Velitel divize jejich

formulace doplňuje, upřesňuje nebo schvaluje. Příslušníci operačního oddělení pořizují záznam a výsledky součinnosti doručují formou bojových nařízení plukům, odborní náčelníci svým útvarům druhů vojsk. V jiném případě doručení podkladů ze součinnosti mohou doručit styční důstojníci. Zpravidla se však velitelé útvarů nepovolávají za této situace na VS divize, proto by to nepříznivě ovlivnilo řízení boje pluků v dotyku. V některých případech, jako např. při předpokládaném vyvádění útvarů z podružných směrů nebo od druholedových pluků je však možné a účelné jejich velitele na VS divize povolát.

Možná údobí pro organizaci součinnosti:

1. Obklíčování nepřítele se současnými palebnými údery a aktivní bojovou činností v dotyku, přeskupení druhých sledů a záloh a části palebných prostředků v případě potřeby na roztínající směr.

2. Vedení roztínavých, vstřicných úderů a dokončení ničení obklíčeného nepřítele po částech. Podle velikosti obklíčeného uskupení můžeme toto údobí ještě rozdělit.

3. Přeskupení divize a rámcově další úkol po likvidaci obklíčeného uskupení (prostory rozmístění jednotlivých prvků sestavy divize jako v prostoru rozmístění mimo boj).

Při organizaci součinnosti je třeba položit důraz na tyto otázky:

V údobí přeskupení:

— upřesnění manévru části sestavy na směr roztínavých úderů, tj. např. nový prostor pro druholedový pluk, část palebného postavení dělostřelectva, prostředků PVO atd., osy a pořadí přesunu a do kdy ukončit, kdo tyto úkoly předá útvarům, pořádková služba pro přeskupení;

— činnost pluků prvního sledu, usměrnění jejich bojové činnosti v souvislosti s nadcházející činností divize, tj. upřesnění směrů útoků, co ovládnout a do kdy, podpora divízními prostředky.

V údobí roztínavých úderů:

— zasazení druhých sledů divize: osy přesunu na čáru zasazení a od kdy do kdy je uvolnit, ženijní zabezpečení, palebné zabezpečení zasazení, úkoly PVO;

— rozhraní mezi útvary a směry útoku, časové a prostorové sladění postupu a úderu vševojskových pluků s palbami dělostřelectva divize a případnými údery letectva. Rozhraní paleb, součinnostní signály zejména k rozpoznání a vytyčování vlastní sestavy, udávání cílů;

— součinnostní opatření pro vysílání předsunutých odřadů a vysazení taktického vzdušného výsadku obdobně jako v útoku (jestliže jej velitel armády zabezpečí).

V údobí dokončení likvidace obklíčeného nepřítele:

— bezpečnostní čáry pro vlastní údery, čáry zastavení paleb a setkání při vstřicných úderech, signály;

— úkoly po setkání, např. vyčlenění záloh pro nepředvídané úkoly a krytí boků, poutacích směrů apod. Způsob činnosti vojsk, pokusí-li se nepřítel o vyjítí z obklíčení silami zevnitř nebo zvenčí. Způsob ničení nepřítele po rozdě-

lení nepřátelského uskupení a pořadí ničení jednotlivých částí, činnost na pou-
tácích směrech;

— organizace velení: místa velení organizujeme obdobně jako v útoku. Jestliže část vojsk pokračuje v útoku nebo v boji na vnějším obkličovacím kruhu, tuto činnost zpravidla řídí zástupce velitele divize z PVS. Hlavním místem velení je VS divize, které se rozmisťuje zpravidla poblíž směru hlavního roztínavého úderu.

Součinnostní opatření se zpravidla upřesňuje nikoliv najednou, ale po obdobích. Přeskupení je řešeno bezprostředně po obdržení úkolu k ničení obkličovacího nepřítele. V další fázi před zahájením roztínavých úderů může velitel divize s operační skupinou vyjet do prostoru zasazení druhosledového pluku a upřesnit součinnostní otázky v terénu. Podle vývoje situace po rozdělení nepřátelského uskupení na části upřesňuje způsob jejich ničení.

Jsou-li používány jaderné zbraně, organizuje se součinnost s cílem nejefektivnějšího využití jejich výsledků. Ve variantě bez použití jaderných zbraní na taktickém stupni se součinnost zaměřuje ve prospěch útvarů na rozhodujícím směru, sladění palby a pohybu a všestranné zabezpečení bojové činnosti. Rozsah bude tedy obšírnější.

Závěrem chci zdůraznit, že je třeba vidět historický vývoj této formy bojové činnosti. Ve Velké vlastenecké válce u Stalingradu bylo uskutečněno obklíčení, ale bezprostředně po uzavření obklíčení nebylo dostatek sil k ničení. Ničení započalo až po odražení pokusů o vyproštění zvenčí. Nebyla dostatečná vzdušná blokáda. V pozdějších údobích války sovětská vojenská věda propracovala obkličovací manévry jako jednu z hlavních forem ničení nepřátelských uskupení zejména v operačním rámci. Bylo dosahováno poměrně rychlých temp za současného obklíčování a ničení.

V současných podmínkách tuto funkci plní jaderné údery. K obklíčování nepřítele přistupujeme jen za podmínek, kdy ho nemůžeme zničit jadernými údery, nebo je-li to nutné z jiných důvodů. Změnil se charakter obklíčení, neprobíhá vždy v pevně ohraničeném prostoru, není vždy souvislá fronta na vnitřním obkličovacím kruhu, vnější obkličovací kruh zpravidla nebývá vytvářen. Nesouvislá fronta se značnými mezerami a současné palebné prostředky umožňují snadněji vyjít z obklíčení, obtížněji se realizuje požadavek omezení volnosti manévru obklíčeného uskupení. Požadavek vyčlenění sil a prostředků k ničení obklíčeného nepřítele vede k oslabení směru hlavního úderu pro další rozvíjení útoku. Hlavním cílem bojové činnosti je ničení nepřítele a tento cíl lze účinněji realizovat aktivní útočnou činností a jadernými údery, než relativně pomalejším a statictější obklíčováním.

Přesto k této formě bojové činnosti bude za určitých podmínek docházet a je nutné vidět její význam. Cílem článku nebylo rozebrat problematiku obklíčení v celé šíři a hloubce, ale doplnit a rozvést převážně velmi stručné formulace polního řádu, který hovoří o obklíčování a ničení nepřítele, ale nespécifikují podrobněji způsob realizace tohoto úkolu v soudobých podmínkách. Přestože tato forma bojové činnosti ztratila ten význam, který měla za druhé světové války a změnil se výrazně i způsob ničení obklíčeného nepřítele, má své místo v soudobém boji motostřelecké divize.